37085

RABÍ

Průvodce po hradu.

Vydáno péčí „Spolku pro zachování uměleckých, historických i přírodních památek v soudním okrese horažďovickém se sídlem v Horažďovicích".

RABÍ hrad.

Zříceniny hradu Rabí patří mezi nejrozsáhlejší v Čechách. Zastavěná plocha má asi půldruhého hektaru a zabírá celý nevysoký vápencový vrch, lemovaný ku straně jižní lesem o výměře 340 arů. Zříceniny hradu i s přilehlým lesem jsou dnes majetkem „Spolku pro zachování uměleckých, historických i přírodních památek v soudním okresu horažďovickém“, jenž od roku 1920, kdy se ujal Rabí, stará se o jeho zabezpečení. To se také podařilo dík výnosu ze vstupného, podpoře státní i výtěžku z příspěvků, takže během let mohl zmíněný spolek věnovati na konservaci hradu již obnosy statisícové.

První známka hradebních zdí jest již těsně za školní budovou, jest to zbytek první brány předhradní (1), z níž toliko kousek záklenku a patník se spatřuje. Odtud po několika málo krocích dostaneme se k předhradí (Hradčany), kde je několik stavení a Boží muka, prý na paměť upálení sedmi mnichů Žižkou r. 1420.

Projdeme dalšími branami (3-5), při čemž si z levé strany všimneme těsně pod hradební zdí kostela sv. Trojice z r. 1498. Kostel Půtou Švihovským postaven v gotickém slohu a erby některých st. rodů vyzdoben. Na oltáři v pravo je obraz Jana Jindřicha Chanovského z Dlouhé Vsi a manželky Anny Barbory Častorálové. V levo poblíž kruchty je zajímavý a cenný obraz sv. Františka. Obdélné ohraničení na fasádě ukazuje, kam vedla kdysi chodba z hradu. Čtvrtá brána (5) teprve je součástí hradu vlastního, tvoříc s jeho hradební zdí souvislý celek. Nad branou jsou dosud patrna tři patra komor směrem do dvora kdys ochozem lemovaným. Touto branou přicházíme do největšího hradního nádvoří. (6) Mohutná, až 3 metry široká hradební zeď postupující směrem severozápadním až západním jest třemi půlkruhovými baštami opatřena. (13) Staré kresby ukazují, že tyto bašty bývaly opatřeny kuželovitými střechami. U první z nich jsou v zemi znatelny základy stavby, snad strážnice. (7)

Přímo před vchodem otevírá se ve dvoře půlkruhový vchod do místnosti zvané všeobecně „konírna“ a sní související „řemenice“ (8). Účel je z názvu patrný. Branou zvanou Žižkovou (byl prý na ní vymalován příběh o oslepení Žižkově), z níž nezůstalo než zbytek zaklenutí a kus spadlého zdiva, přejde se od konír-

ny ku starým panským pokojům (9), s nimiž ve spojitosti je věž o zbylých třech stěnách. (10) Pilíři zesílená hradební zeď uzavírá za Žižkovou branou první nádvoří. Ve zdi této jest malá branka, vedoucí do hradního příkopu (11). Schůdky od malé branky vedly do „řemenice". Hradební zeď jest mohutné dílo navrch as 3 metry zšíří. Je opatřena v těch místech ještě dvěma baštami (13), jednou půlkruhovou, druhou hranatou zvenčí. Hradba má místy výklenky a bašty jsou opatřeny střílnami. V příkopě vylámaný kámen dal materiál k postavení nejen hradby ale i přilehlých místností. Na jihovýchodě jest zeď náhle ukončena a přepážkou opatřena. Bylo jistě v úmyslu majitele hradu v ohrazení pokračovati a provisorní příčka měla jen význam dočasného uzavření příkopu.

Z prvního nádvoří možno se dostati vyvýšenou cestou podél „panských pokojů" ke druhé části hradu, do níž se vstupuje v celku zachovalou, jen ostění zbavenou branou (14). Místo vyvýšené cesty býval tu v dobách, kdy hrad byl obýván, padací most. U brány v pravo je vrátnice (15) vedle ní kuchyně s ohništěm (16), tak zvaný zásobník (17), vše pod nejvyšší částí hradu, palácem zvaného. Kousek dál jest studně, do níž spadla kdysi spousta zdiva i s balkonem (18). Dnes jest studně z velké části již

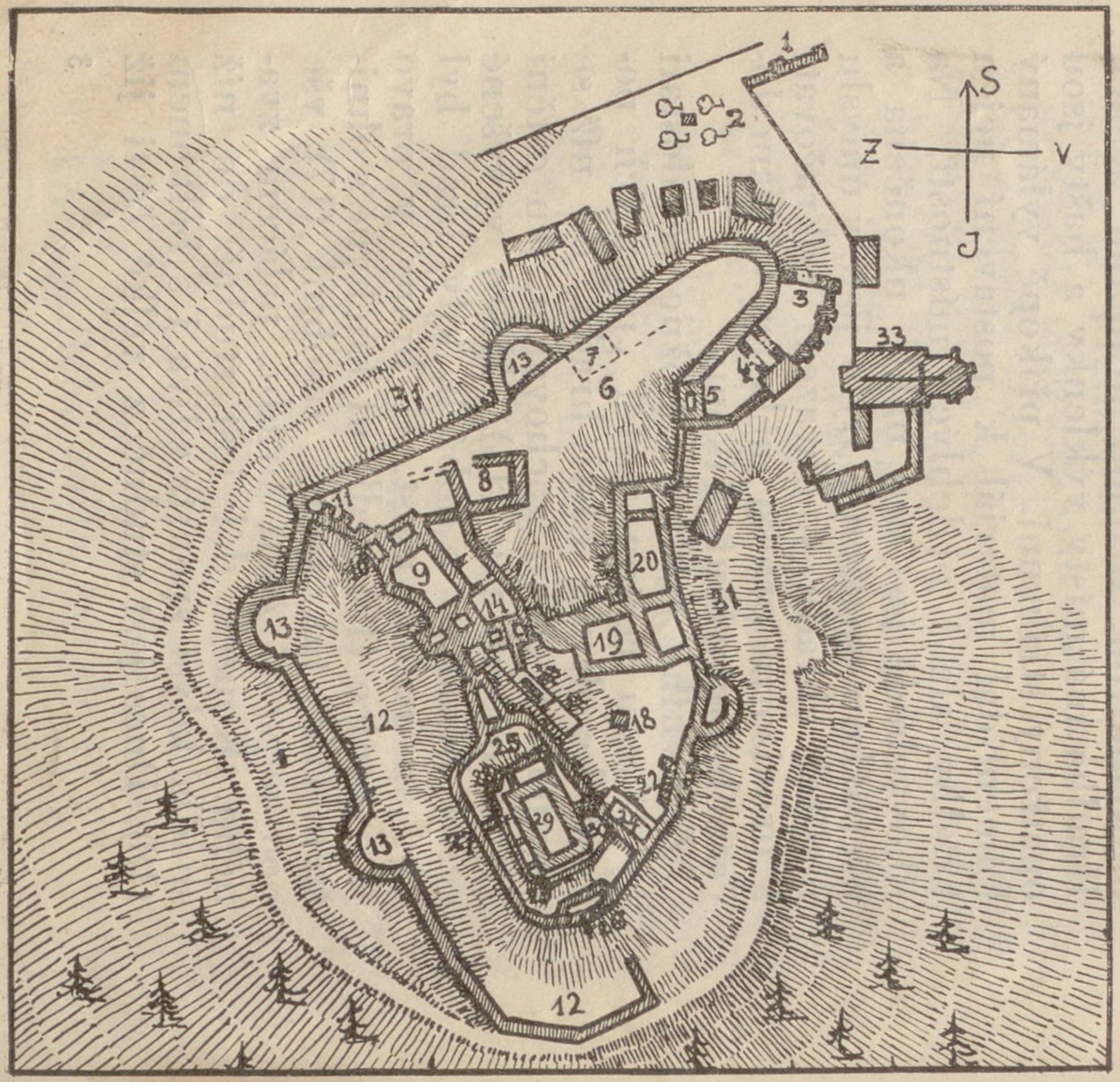

Situační plán zřícenin hradu Rabí.

1. První brána.
2. Boží muka na podhradí.
3. 4. 5. Brány.
6. První hradní nádvoří.
7. Základní zdi strážnice.
8. Stáje (konírna).
9. Staré panské pokoje.
10. Věž o třech zdech.
11. Branka do velkého příkopu.
12. Velký vnitřní příkop.
13. Bašty.
14. Brána do druhé části hradu.
15. Vrátnice.
16. Kuchyň s ohništěm.
17. Zásobník.
18. Hradní studna.
19. Pův. kaple, poz. »pukl.« svět.
20. Rytířská síň.
21. Půlkruhová věž, nyní museum.
22. Schodiště k padacímu mostu.
23. Lávka místo padacího mostu.
24. Arkýřový palác.
25. Vnitřní soutěska.
26. Vedlejší budovy.
27. 28. Branky.
29. Hlavní palác.
30. Věžička s toč. schody (šnek).
31. Vnitřní příkop.
32. Vnější opev. zeď.
33. Hrad. kaple, nyní far. kostel.

vyklizena, ovšem další prohloubení a vyzdvižení spadlého materiálu jest spojeno s velkými technickými nesnázemi. V levo od brány jest vstup do podzemních prostor. Jsou to sklepení hluboko v zemi položená, ve skále tesaná s kamenným sloupem. Místnosti tyto byly před několika lety objeveny a lze je považovati za vězení. Byla to vězení jistě strašlivá, protože nikde není ani stopy po paprsku světla. Vracíme se zpět z těchto ponurých míst na druhé hradní nádvoří. Nad podzemím, jež jsme opustili, jsou zbytky obytných panských místností (19) a arkýř, snad původně ku kapli patřící. V sousedství po několika schodech přijdeme do dvou hodovních síní (20). Ku straně východní upraveny dvě nejzachovalejší místnosti, docela upravené, v nichž bylo umístěno museum pro nálezy hradní a pro památky obce Rabí. Po schodišti (22) stoupáme k můstku (24) a po něm přijdeme do nejvyšší a nejpevnější stavby „paláce“, hlavní části třetího oddílu hradního. (29) Z paláce stojí jen čtyři holé zdi, přímo na vápencové skále vystavěné. Dovnitř dostaneme se soutěskou od můstku vedoucí, při čemž z levé strany míjíme nízké místnosti, nejspíše za skladiště zbraní kdys sloužící. (26) Hlubokou soutěskou mezi hradebními zdmi projdeme brankou (27) do malého nádvoří. kde je gotický vchod do užší

čtyřpatrové budovy se stopami po prejzech nahoře. (26).

Hlavní palác (29) je vlastním cílem všech turistů, protože představuje dnes rozhlednu dostupnou po dřevěných schodech. Zmíněnou soutěskou mezi hradebními zdmi dostaneme se k přízemnímu vchodu, který byl probourán teprve v nové době k umožnění vstupu. Původní vchod do paláce byl poblíže šnekovitých schodů (30), po padacím mostě. Dnes jest tento vchod nepřístupný. „Spolek pro zachování památek v okresu horažďovickém“ postaral se o prokopání ochozu vrcholu palácové budovy. Široká zeď snesla toto prokopání, takže možno bez nebezpečí s výše hradu pozorovati celé Pošumaví i ráz kraje k severovýchodu. Pohled tento za příznivého počasí je nezapomenutelný. Na jihozápadě lze viděti zříceniny kostelíka Všech Svatých, kde dle pověsti se zdržoval známý zrádce - poustevník Vintíř. Tím směrem spatřuje se i místo, kde prý stávala hrušeň (dnes pláně), kde Žižka r. 1421 o druhé oko přišel. Sledujeme-li tok Otavy k východu, spatřujeme nedaleko vrch Prácheň s věžičkou starobylého kostelíka sv. Klimenta.

Kousek historie.

Rabí hrad jest vznikem svým mladší než blízký hrad Prácheň. Prácheň byla župním hradem již za Pře-

myslovců, kdežto Rabí jest spjato s rodem pánů z Ryzmburka a Švihova. Jeden z nich Půta Švihovský, za vlády krále Václava IV. postavil Rabí, hrad velmi pevný. Za bouří husitských dali se bratří Švihovští ku straně Zikmundově a zejména synovec Půtův Jan, držitel Rabí, stal se zapřísáhlým nepřítelem Husitův. To přivedlo Žižku s jeho šiky ku hradu roku 1420. Došlo k dobytí tohoto pevného sídla a jak pověst praví k vydrancování a spálení všeho přepychu, jenž ve hradu byl nalezen. Po odchodu vojsk Žižkových Jan dal Rabí znovu na rychlo vybudovati a zpevniti i silnou posádkou. Žižka hned následujícího roku podnikl k Rabí nové tažení, které mu bylo osudným. Přišel tu o druhé své oko. Praví se, že tak učinila štěpina, šípem odtržená od hrušně pod níž stál. Od té doby Žižka oslepl zcela, přes veškerou péči, kterou tehdejší lékaři oku věnovali.

Rabí ujal se po smrti Janově jeden ze synů, Vilém, jenž byl nejvyšším komořím v Čechách. Když týž roku 1479 zemřel, zdědil Rabí bratranec jmenovaného Půta Švihovský, který kolem roku 1500 byl nejvyšším sudím v zemi české. V téže době velmi hrad rozšířil a zpevnil mocnou zdí. Rábským občanům vymohl charakter městský. Tento vzdělaný velmož - humanista byl i diplomat a osvědčil nejednou svůj věhlas na dvoře krále Vladislava II. Známá pověst o Půtově opici, kterouž prý občané blízké Hejné, považujíce ji za čerta, zabili, sotva na pravdě se zakládá. Spíše daň „opicné“ byla dávka z píce. Když pan Půta roku 1505 zemřel, byl pohřben v horažďovickém klášteře řádu minoritů. Půta měl četnou rodinu. Ač byl člověk bohatý a zanechal potomstvu krásné jmění, přec synové jeho neudrželi všechno své zboží. Roku 1549 prodali Rabí Jindřichu Kurzbachovi z Trachtenberka. Od té doby mění hrad rychle své majitele. Roku 1557 převzal Rabí pan Dionysos Malovec z Libějic a dva roky po té jest již tu majitel nový a sice pan Vilém z Rožmberka. Déle byl majitelem hradu rod Chanovských. Roku 1570 koupil díl panství s Rabím rytíř Adam Chanovský z Dlouhé Vsi. Potomci pana Adama začasté se svářeli o dědictví. Hrad ještě koncem 17. století uvádí se jako „málo porušený“.

Roku 1708 koupil rábské panství spolu s Žichovicemi Jan Filip z Lamberka, arcibiskup pasovský. Téhož roku zpustošen byl hrad velikým požárem, takže pozbyl většiny krytin. Od té doby chátral rychle. Holé zdi zbavené střech pustly a za dvě století zbyly z bývalého pyšného sídla opravdu jen zříceniny. Nebyl to však jen zub času, jenž hlodal na hradních zbytcích, byli to nejvíc lide, kteří odváželi, co se odvésti dalo. Opracované kameny, ostění oken i bran, vše to rozvezeno po okolí. Nyní se kusy takové zas pracně získávají a na původní místa vracejí. Zdi hradební byly rozebírány na stavby domů i jezu v řece Otavě, takže zůstaly jen trosky toho, co bývalo pýchou celého kraje. A přece i tyto trosky působí velkolepě. Spolek pro zachování památek v okresu opatřil již hodně přes 300.000 K na konservování rábských ruin. Zdi zality cementem, pilíře podchyceny, kde bylo třeba i doplněny, aniž by se zřetelně novotou zasahovalo. Aby i vhodný rámec hradu byl uchován, koupen od žichovického velkostatku les k hradu od jihu přilehlý. Na turistech ovšem v prvé řadě záleží, aby chránili a nepoškozovali památky, která patří dnes celé české veřejnosti a aby nevystupovali na místa nejistá, což je v zájmu jejich bezpečnosti osobní.

Těm, kdož rádi podrobněji znají místa, kam vstupují, poslouží první část tohoto průvodce, těm, kdož s oblibou projdou se při tom historií, snad bude vítán pohled do minula v druhé části. Jsou ale též turisté, jimž celkem je lhostejno, k čemu ta či ona komora byla a komu kdy patřila — oni jdou pokochat se romantickým a malebným pohledem na ruiny, jim je pastvou pro oči čistý zelený trávník, nádvoří a čarovný pohled s hlavní věže. Ti snad po svém návratu domů podívají se na popis hradu, aby znovu vyvolali v duši obraz krásy nehynoucí, který se jim v pohledu na hrad i ve hradu navždy vtiskl.

K. Němec.

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY
UKF
10